ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

ЯНІШЕВСЬКА Катерина Дмитрівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету
ORCID: http://orcid.org/ 0000-0002-3648-5543,
e-mail: k.yanishevska@yur.sumdu.edu.ua
УДК 342.841
DOI 10.32782/EP.2023.4.24

У контексті актуальності ефективної роботи оборонно-промислового комплексу та в умовах збройної агресії російської федерації проти України важливим є більш детальне вивчення складу суб'єктів, на яких покладено управління об'єктами державної власності оборонно-промислового комплексу. У статті розглянуто та охарактеризовано законодавчо визначених суб'єктів: Кабінет Міністрів України та Акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість», їх взаємодію та вплив безпосередньо на суб'єктів господарювання, у власності яких знаходяться такі об'єкти державної власності. Крім того, аналізується питання розширення переліку таких суб'єктів управління з огляду на те, яке місце у відповідній системі займають, зокрема, Фонд державного майна України та Міністерство оборони України. Наголошено на тому, що в умовах опору збройній агресії відносно держави робота оборонно-промислового комплексу має бути максимально ефективною, без зайвих бюрократичних етапів, які можуть уповільнити темпи задоволення потреб Збройних сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, для відсічі збройній агресії проти України. При цьому, саме такими суб'єктами формуються основні засади політики подальшого розвитку оборонно-промислового комплексу, залучення компетентних органів та осіб до впровадження більш ефективних напрямків роботи, завдяки яким об'єкти державної власності комплексу будуть максимально залучені у розбудову та підвищення обороноздатності держави та її збройних сил. Крім того, все ще актуальним залишається питання законодавчого закріплення меж повноважень суб'єктів управління об'єктами державної власності, що сприятиме більш чіткому розподілу завдань та повноважень між суб'єктами в межах роботи оборонно-промислового комплексу та його взаємодії з іншими галузями.

Ключові слова: суб'єкти, оборонно-промисловий комплекс, державна власність, збройна агресія, управління власністю.

Постановка проблеми

Звичайно, функціонування оборонно-промислового комплексу завжди було актуальним питанням, проте після початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, це питання набуло більшого значення. З огляду на те, наскільки важливим є забезпечення Збройних сил України усім необхідним, робота оборонно-промислового комплексу мусить мати максимальні темпи та ефективність, що у свою чергу визначається та регулюються саме суб'єктами управління об'єктами державної власності оборонно-промисловому комплексу. Їх характеристика дасть зрозуміти основні підстави формування їх повноважень та їх місця в роботі оборонно-промислового комплексу загалом. Проте такий перелік суб'єктів є доволі обмеженим та не розкриває всю систему їх взаємодії із суб'єктами господарювання, у власності яких перебувають такі об'єкти державної власності.

Стан дослідження проблеми

Питання дотичні до характеристики суб'єктів управління об'єктами державної власності оборонно-промислового комплексу досліджувалось Потьомкіною М. Є., Семенишиним А.В., Стичішиною П.П. та іншими науковцями, проте відповідне питання і на далі залишається мало досліджуваним.

Мета дослідження

Метою дослідження є з загальна характеристика суб'єктів управління об'єктами державної власності оборонно-промислового комплексу, розгляд їх повноважень та місця у функціонуванні оборонно-промислового комплексу.

Виклад основного матеріалу

Крім того, аналізується питання розширення переліку таких суб'єктів управління з огляду на те, яке місце у відповідній системі займають, зокрема, Фонд державного майна України та Міністерство оборони України. Наголошено на тому, що в умовах опору збройній агресії відносно держави робота оборонно-промислового комплексу має бути максимально ефективною, без зайвих бюрократичних етапів, які можуть уповільнити темпи задоволення потреб Збройних сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, для відсічі збройній агресії проти України. При цьому, саме такими суб'єктами формуються основні засади політики подальшого розвитку оборонно-промислового комплексу, залучення компетентних органів та осіб до впровадження більш ефективних напрямків роботи, завдяки яким об'єкти державної власності комплексу будуть максимально залучені у розбудову та підвищення обороноздатності держави та її збройних сил. Крім того, все ще актуальним залишається питання законодавчого закріплення меж повноважень суб'єктів управління об'єктами державної власності, що сприятиме більш чіткому розподілу завдань та повноважень між суб'єктами в межах роботи оборонно-промислового комплексу та його взаємодії з іншими галузями.

В умовах сьогодення, коли на території України ведуться активні бойові дії, стан оборонно-промислового комплексу має вагоме значення у процесах захисту незалежності та суверенітету держави. Це, у свою чергу, призводить до прискіпливої уваги громадськості до управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі з боку уповноважених на те суб'єктів, результативності вчинюваних дій та їх впливу на позиції України в умовах війни.

Законом України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» визначено наступне коло суб'єктів, на кого покладено основні питання з управління відповідними об'єктами: Кабінет Міністрів України та Державний концерн «Укроборонпром» [1]. Проте з огляду на останні зміни, які не торкнулись самого тексту Закону, окрім Кабінету Міністрів України, відповідні повноваження покладено на акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» (далі – АТ «УОП»), 100 відсотків акцій якого належать державі та яке утворено шляхом перетворення Державного концерну «Укроборонпром» [2].

Зважаючи на повний перехід усіх прав та обов'язків повноважень від Державного концерну «Укроборонпром» до акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість», сутність та основи його роботи не зазнали суттєвих змін, що з одного боку не змінює основних характеризуючих ознак суб'єкта, проте з іншого – може не повноцінно описувати його роль в актуальних умовах, що склалися через збройну агресію російської федерації проти України.

Варто відмітити, що вищезгаданий Закон «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі», попри інші доповнення, так і не був розширений у частині функцій Кабінету Міністрів України у сфері управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. Також законодавцем не визначено правового статусу інших органів виконавчої влади як, наприклад, Фонду державного майна України, попри те, що саме на нього в більшості по-

кладено функції реалізації державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, приватизації державного майна та взаємодії з такими суб'єктами як АТ «УОП». Хоч такі доповнення і були запропоновані, проте втілення так і не знайшли [3].

Проте, якщо аналізувати ці два основних суб'єкти, які чітко окреслені законодавчо, то можна дещо розділити межі їх повноважень та функцій відносно здійснюваної діяльності. Відтак, Кабінет Міністрів України у даному випадку виступає в якості гарантуючого суб'єкта, який в межах своєї діяльності забезпечує нормативні та фактичні підстави здійснення такого управління з боку акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» на основі виданих постанов, сформованої стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу, включенню у цю діяльність інших органів та інституцій. Ті, у свої чергу, врегульовують свою взаємодію з АТ «УОП» на власних засадах.

Якщо брати до прикладу заплановані заходи щодо реформування галузі задля розвитку оборонно-промислового комплексу, то на Кабінет Міністрів України покладається: розробка та впровадження організаційних заходів; створення та забезпечення функціонування окремих органів та інституцій; розробка та внесення змін до законодавчих актів, що стосуються оборонно-промислового комплексу; розробка разом з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, правової бази для впровадження необхідних дій тощо [4].

Тому, Кабінет Міністрів України відносно об'єктів державної власності в оборонно-промисловому комплексі має дещо узагальнюючу та організаційну роль, яка передбачає їх існування та подальше регулювання в межах функцій конкретних підприємств, товариств тощо.

Якщо говорити про акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість», то пунктом 7 його Статуту визначено, що ним здійснюється управління корпоративними правами (частками у статутному капіталі) щодо господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі та виконуються функції уповноваженого суб'єкта господарювання з управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі щодо об'єктів державної власності, що не ввійшли до статутного капіталу господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі [2].

При цьому, Товариством здійснюються більш чіткі дії щодо покладених на нього обов'язків управління з огляду на його пряму роль та вплив на відповідні об'єкти та діяльність відносно них. Так, у пункті 23 Статуту визначається, що Товариство як уповноважений суб'єкт управління об'єктами державної власності здійснює низку повноважень щодо державних підприємств, серед яких: здійснення регулювання, контролю та координаційної діяльності; призначення на посади та звільнення з посад їх керівників, укладення та розірвання з ними контрактів; затвердження річних фінансових та інвестиційних планів; ведення обліку об'єктів державної власності підприємств, здійснення контролю за їх ефективним використанням та збереженням тощо [2].

Це характеризує його повноваження як більш виконавчі, які своєю метою мають здійснення управління в межах чинного законодавства з дотриманням необхідних вимог щодо збереження та використання об'єктів державної власності оборонно-промислового комплексу. При цьому, АТ «УОП» стає певним посередником між державою та суб'єктами господарювання з такими об'єктами, формуючи найбільш сприятливі умови для реалізації необхідних проектів та виконання покладених на підпорядковані підприємства та товариства завдань.

У такому випадку, взаємодія між суб'єктами управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та підприємствами, за якими закріплені відповідні об'єкти, має ознаки вертикальної комунікації як низхідного, так і висхідного виду. Завдяки цьому між ними формується змістовна комунікація, яка формує основні підходи до діяльності кожного залученого суб'єкта та сприяє пошуку та вирішенню проблемних питань, з якими

можуть стикатися виконавці. Варто також відмітити, що хоч і не опосередковано, але окремий правовий статус мають і підпорядковані АТ «УОП» суб'єкти господарювання, на які покладено виконання безпосередніх функцій щодо реалізації основних завдань оборонно-промислового комплексу в межах доступних їм потужностей [5, с. 109].

Проте, перелік уповноважених суб'єктів не має бути обмежений у той спосіб, який присутній наразі. Важливо розуміти, що потреби оборонно-промислового комплексу найбільш актуальні для діяльності Міністерства оборони України, особливо в умовах війни. При цьому, за таких умов Міністерство може виступати в якості замовника або дорадчого органу, без достатніх правових підстав для врегулювання основ діяльності оборонно-промислового комплексу, використання наявних об'єктів державної власності задля подальшого задоволення потреб Збройних сил України чи інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, для відсічі збройній агресії проти України.

Тому, важливою є зміна законодавства, яка б могла розширити перелік уповноважених суб'єктів для подальшого управління об'єктами державної власності оборонно-промислового комплексу задля зменшення бюрократичного впливу на функціонування цієї галузі та реалізації не тільки заздалегідь сформованих цілей, але і виконання актуальних задач, які можуть видозмінюватись в умовах здійснення опору збройній агресії.

На наш погляд, важливо також звернути увагу на діяльність таких суб'єктів з актуалізації існуючої інформації щодо стану та потреб оборонно-промислового комплексу, знов таки, в умовах опору збройній агресії та задоволення не номінальних, а реальних потреб Збройних сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України, для відсічі збройній агресії проти України. Це може передбачати певні зміни відносно об'єктів державної власності в оборонно-промисловому комплексі, проте весь їх результат має бути спрямований у відповідному напрямку.

Раніше нами також було згадано Фонд державного майна України, який попри відсутність про нього згадки, має вагому роль у здійсненні повноважень АТ «УОП» та інших суб'єктів господарювання не тільки у сфері оборонно-промислового комплексу, але і інших галузей. Так, зокрема, Законом України «Про Фонд державного майна України» у статті 1 він визначений в якості центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності [6]. Діяльність його спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, проте наявність спеціального статусу надає йому окремі повноваження, що потенційно розширює його вплив на підпорядковані суб'єкти господарювання.

Якщо брати до уваги діяльність, яка здійснюється Фондом, в межах оборонно-промислового комплексу та підпорядкованих підприємств державної форми власності, то можна говорити про виключну його роль в умовах розпорядження об'єктами державної власності та їх охорони в рамках здійснюваної політики. Це, у свою чергу, наштовхує на включення Фонду державного майна України до переліку суб'єктів управління указаними об'єктами державної власності як центрального органу виконавчої влади, який уповноважений розподіляти та формувати баланси таких об'єктів оборонно-промислового комплексу.

На наш погляд, це було б доречним для більш чіткого визначення його повноважень та взаємодії з підпорядкованими суб'єктами господарювання, які у своїй власності мають такі об'єкти саме на підставі рішення Фонду. Це зробить комунікацію більш прозорою в межах актуальності протидії корупційним правопорушенням у сфері оборонно-промислового комплексу та суспільного інтересу до роботи органів виконавчої влади щодо покращення роботи комплексу на благо держави.

Звичайно, усі вищезгадані органи виконавчої влади та товариства разом формують основні засади оборонно-промислового комплексу в межах курсу тієї політики, яка була обрана державою раніше, що також може зачіпати питання управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. При цьому, це має бути не тільки кількісний, але і якісний результат, на який мусять працювати всі інституції, що прямо чи опосередковано залучені до активної роботи комплексу. Тому, важливим також є більш ретельне дослідження задач, які покладаються на таких суб'єктів управління, більш змістовне та чітке розподілення обов'язків із залученням необхідних органів, які сприятимуть розробці більш актуалізованої стратегії розвитку галузі.

Звичайно, присутні суб'єкти управління відіграють вагому роль у здійсненні відповідної діяльності, але наразі тільки акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» має чітко визначені функції та обов'язки відносно об'єктів державного управління оборонно-промислового комплексу. Це є своєрідною прогалиною з огляду на важливість розширення та доповнення законодавства, що врегульовує діяльність суб'єктів, задля чіткої та прозорої їх діяльності в сучасних умовах.

Висновки

Отже, підсумовуючи викладене, хотілось би наголосити на потребі розширення переліку суб'єктів управління об'єктами державної власності оборонно-промислового комплексу такими органами як Фонд державного майна України, Міністерство оборони України, задля чіткого коригування їх функцій та обов'язків в межах здійснення необхідної політики розвитку оборонно-промислового комплексу. Серед іншого, також варто виокремити важливість здійснюваної діяльності Кабінетом Міністрів України та акціонерним товариством «Українська оборонна промисловість» в умовах військової агресії російської федерації проти України з огляду на їх місце та правовий статус у здійсненні управління об'єктами державної власності. Завдяки вибудуваній вертикальній системі комунікацій може здійснюватися найбільш ефективна взаємодія між уповноваженим органами та суб'єктами. Це дає змогу Кабінету Міністрів України формувати нормативні підстави, а акціонерному товариству «Українська оборонно промисловість» разом із підпорядкованими суб'єктами господарювання використовувати їх задля ефективного використання об'єктів державної власності.

Література

1. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі: Закон України від 16.06.2011. № 3531-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3531-17#Text (дата звернення 20.10.2023).

2. Про утворення акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» : Постанова Каб. Міністрів України від 21.03.2023 р. № 441. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2023-п#Text (дата звернення: 20.10.2023).

3. Висновок на проект Закону України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» (реєстр. N 8462 від 29.04.2011 р., внесений Кабінетом Міністрів України). ІПС ЛІГА:ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: https://ips.ligazakon.net/document/XF6J200A?an=3 (дата звернення: 20.10.2023).

4. Розвиток оборонно-промислового комплексу. Урядовий портал: офіц. веб – сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/rozvitok-oboronno-promislovogo-kompleksu (дата звернення: 20.10.2023).

5. Потьомкіна М. Є. Окремі проблеми правового регулювання питань, пов'язаних з управлінням об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі України. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 105–111.

6. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text (дата звернення: 20.10.2023).

GENERAL CHARACTERISTIC OF SUBJECTS OF MANAGEMENT OF STATE-OWNED FACILITIES IN THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX

In the context of the relevance of the effective work of the defense-industrial complex and the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, it is important to study the composition of the subjects entrusted with the management of state-owned objects of the defense-industrial complex in more detail. The article examines and characterizes the legally defined subjects: the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Joint-Stock Company «Ukrainian Defense Industry», their interaction and influence directly on business entities that own such state-owned objects. In addition, there is analyze of the issue of expanding the list of such management entities because of the place in the relevant system, for example, the State Property Fund of Ukraine and the Ministry of Defense of Ukraine. It was emphasized that in the conditions of resistance to armed aggression against the state, the work of the defense-industrial complex should be as efficient as possible, without unnecessary bureaucratic stages that can slow down the pace of fulfilling of needs of the Armed Forces of Ukraine and other military formations formed in accordance with the legislation of Ukraine to repel armed aggression against Ukraine. At the same time, it is precisely that such subjects form the basic principles of the policy of further development of the defense-industrial complex, the involvement of competent authorities and persons in the implementation of more effective directions of work, thanks to which the state-owned objects of the complex will be maximally involved in the development and improvement of the defense capability of the state and its armed forces. It is also about the relevance of the issue of legislatively establishing the boundaries of the powers of entities managing state-owned objects, which will contribute to a clearer division of tasks and powers between entities within the scope of the work of the defense-industrial complex and its interaction with other industries.

Keywords: entities, defense-industrial complex, state property, armed aggression, property management.